

מקורות לעיון במס' יבמות: פרק מצות חליצה

דף יט

אדר תשע"ב

מ. זילברמן

(קא:) פירסום במצות חליצה. איתא בגמ' אמר רבא צריכי דייני למיקבע דוכתא דכתיב ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים. רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בחמשה כמאן כר' יהודה, והא הדר ביה, לפרסומי מילתא, ע"כ. הרי למסקנת הגמ' הצורך לה' דיינים לחליצה היינו משום פירסום. ופירש"י, "לפרסומי מילתא דחלוצה היא ולא לינסבא לכהן א"נ דליתו אינשי וליקפצו עלה". ובבית שמואל (אה"ע סי' קס"ח סק"ד) כתב דנ"מ בין ב' פירושי רש"י בגרושה מכבר דלא בעינן פירסום לאסרה לכהן, דכבר אסורה לכהן, אך בעינן פירסום לטעם דליתו אינשי וליקפצו עלה. ובספר חליצה כהלכתה (פכ"א הע' ה) הביא בשם בית מאיר לדברי הב"ש בגרושה שאומרת א"א בתקנת חכמים ואיני רוצה לחלוץ בפני ה' לא נצטרך ה' דלטעם א' ברש"י אין צורך לפירסום ולטעם ב' היא מוחלת על הפירסום שהיא מותרת לינשא. ומ"מ כתב דא"א לשנות דינים כאלו לפי הטעמים שנאמרו כי אפשר דיש עוד טעמים נסתרים ממנו.

כתב המאירי דאף דין קביעות מקום לחליצה שהובא קודם לדין ה' דיינים הוא משום פירסום. דכתב המאירי, "בענין חליצה צריכין הדיינין שיהו קובעים מקום לשם כך ר"ל שיאמרו נלך למקום פלוני לעשות חליצה זו או שיעשו מעשה בכך ר"ל שילכו במקום אחד לכוונת כך דכתיב השערה שמשמעו מקום המזומן ולמעט שאם הם שם במקרה ובאו לפניהם אין רשאים לחלוץ עד שיזמינו אותו מקום לכך ודבר זה אין כונתו אלא לפירסום הדבר לפיכך אם נעשה בלא קביעות מקום חליצתן כשרה ופרסומין אלו יש אומרינן שהם להודיע חליצתה שלא יטעו בה כהנים ויש אומרים להודיע שנפטרה מיבמה שיזדמנו לה קופצים". וכן כתב ר' אברהם מן ההר (ד"ה השערה). וכן כתב הב"ש (סק"ה), "וקביעות מקום היינו משום פרסום לכן צריך להיות בגובה שבעיר". [והעירוני דלפ"ז לכאורה נ"מ של הב"ש שייכת אף לענין צורך קביעות מקום לחליצה]. [ולענין אם דין קביעות מקום מן התורה או מדרבנן ראה מ"מ בשו"ת יביע אומר (ה"ג אה"ע סי' כ"ו אות ב').]

כתב ר' אברהם מן ההר דבעינן פירסום דוקא לחליצה ולא לגט, "שהרי היא מתגרשת בגט שהוא נותן לה וראיתה עמה אבל חליצה היא מתגרשת במה שעושה ואין ראיתה עמה". ובב"ח (סי' קס"ט סק"ד) כתב זה הטעם והביא עוד טעמים דאין צורך לפירסום בגט. חדא דדוקא בחליצה היכא דסברי אינשי דעלתה ליבום צריכים לפרסם דהיא חלוצה. ועוד דבגרושה דלא צריכי דיינים דסגי בב' עדים לא הצריכו פירסום, ואילו בחליצה היכא דבעינן דיינים הצריכו פירסום.

[ולענין הא דכתב הב"ח דלא בעינן דיינים לסידור הגט כ"כ בפתחי תשובה (סדר הגט סק"ח) דבכל הלכות גיטין לא נזכר בשום מקום דבעינן ב"ד לסידור ונתנית הגט, מלבד דברי הרמ"א (סי' קמ"ב ס"ד) שהחמיר להצריך מסירה בפני ג' דוקא בגט הנמסר ע"י שליח. וכתב שזה משמעות הגמ' בב"ב (קעד:): אטו כל המגרש בבי דינא מגרש. אך הפ"ת גם הביא שו"ת נודב"י (תנינא סי' קי"ד) שהחמיר להצריך ב"ד לנתנית הגט אף בנמסר מיד הבעל ליד האשה. ומקורו בשו"ת ר' אלי' מזרחי (סי' פ"ב) שהביא מהא"ז דאין לעשות

מסירת הגט בלילה דהויא כתחילת דין כיון דע"י הגט גובה כתובתה. וכמו שמסירת גט חשיבא דין לענין הא דאין דנין בלילה ה"ה לענין צורך ב"ד. וסמך לדבר מרש"י סנהדרין (ב. ד"ה מיאונין) שכתב דבעינן ג' למיאון דכעין דאורי' תקנו, ומשמע דבגט בעינן ג'. וכתב הנודב"י דאף בלי דברי רש"י מסתבר דבעינן ג' לגט, דלא יתכן שמיאון דרבנן יהיה חמור בזה מגט דאורי'. ועוד ראי' מתוס' קידושין (ט. ד"ה הא) שכתבו שהבעל כותב גט בב"ד. ואף דהפ"ת הביא דחיות לראיות הנודב"י כתב דלכתחילה יש להחמיר הואיל וכך פסק הנודב"י וגם כך נהגו ברוב תפוצות ישראל. ועי' מה שהביא בשם שו"ת חת"ס (או"ח סי' נא).

אך יש לציין דבשו"ע (סי' קל"ג ס"ב) כתב, "רגילין לתת גט במנין עשרה". ובסדר הגט בשו"ע (סס"ו) הביא ההג"ה, "ונהגו ליקח י' אצל נתינת הגט כדי לפרסומי מילתא". ומ"מ אפשר דהפירסום בגט שונה מהפירסום בחליצה, דאינו דוקא בכדי לפרסם שהאשה מותרת לינשא. דבביאור הגר"א (סק"ו) ציין לדברי הרמ"א (סי' קל"ו ס"ו) דנהגו לתת הגט ברבים כך שאם יש בעיר שנים ששמותיהם שוים יהיו כולם בנוכח. ובסדר הגט להמהר"י מינץ (ס"ו וסי"א) שהוא מקור דברי ההג"ה בסדר הגט לא כתב טעם להמנהג לתת גט בפני י'. וראה עוד בירושלמי ריש גיטין דאיתא התם דבגט הבא ממדינת הים בעינן שיכתוב במקום יהודאיקי (פ"א קרבן העדה במקום שב"ד יהודים מתאספים ופ"א הפני משה במקום הדיינים וכלשון מדרש רבה לענין לוט שמנוהו ארכי יודקי ראש הדיינים) ואם אין שם יהודאיק בבית הכנסת ואם אין שם בית הכנסת מצרף שם עשרה בני אדם. ופירש קרבן העדה דהצורך לכלל זה הוא בכדי שידע שהעדים ישראלים. [וראה בפני משה שפירש אחרת]. ובפירוש שירי קרבן על הירושלמי כתב דהמנהג לקבץ עשרה לגט מקורו בירושלמי הזה.

ולגבי חליצה, כתב בסדר החליצה שבשו"ע (סי"ג), "מביאים עוד אנשים שיהיו שם בעת החליצה ולפחות יהיו חמשה שנמצא עם הדיינים הם עשרה". ומקורו בפרקי דר"א (הובא בהג"מ פ"ד יבום אות ו' ובפירוש סדר החליצה שם (ס"ק כ"ג)). וז"ל הפרד"א, עלי עשור ועלי נבל כל עדות נאמנות לישראל בעשרה. הכנור שהיה מנגן בו דוד בל' נבלים. עדות ברית מילה בל'. עדות המת בל'. עדות ברכת השם בל'. עדות חליצה בל'. עדות ברכת נשואין בל' וכו', ע"כ. [ובספר הישר לר"ת חלק החידושים סי' ס' כתב דלא סמכינן על פרקי דר"א הזה]. ולמעשה מנהג רוב בתי דין שלא להקפיד שיהיו עשרה בנוכח לגט אבל כן מקפידים שיהיו עשרה לחליצה.

עיקר תוס' פרק מצות חליצה

(קא.) הא קמ"ל, ואין	(קג.) שאין, כיון, סנדל
(קא:) וקראו, הואיל, ש"מ, ואנא, מרענא	(קד:) הכל
(קב.) גר, לענין, גזירה, ואע"ג	(קה.) ככה, מי כתיב
(קב:) ואי איכא, ודקתני, ואנעלך, בקב	(קה:) מי שצריך, רבא, לכתחילה
(קג.) בין עומד, והחולצת, והא	(קו.) אין, לפיכך, ורבא